

mgr Patryk Bialic

Odpowiedzialność dyscyplinarna w świetle Konstytucji RP i Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności

Streszczenie rozprawy doktorskiej
przygotowanej pod kierunkiem
prof. UKEN dr hab. Czesława Kłaka

Przedmiotowa rozprawa została poświęcona reżimowi odpowiedzialności dyscyplinarnej, który w ostatnich latach staje się przedmiotem coraz większego zainteresowania zarówno przedstawicieli nauki, praktyków prawa, jak i pozostałych członków społeczeństwa. Samo pojęcie „odpowiedzialności” ma charakter interdyscyplinarny, albowiem można wyróżnić jej rodzaje oraz wykazać odmienne podstawy z których ona wynika. Jednym z rodzajów odpowiedzialności prawnej jest wymieniona na wstępie - odpowiedzialność dyscyplinarna.

Reżim odpowiedzialności dyscyplinarnej, pomimo występowania wielu podobieństw i związków z pozostałymi rodzajami odpowiedzialności prawnej zasadniczo się od nich różni i jest względem nich odrębny. Nawet podkreślana przez przedstawicieli nauki stosunkowa bliskość odpowiedzialności dyscyplinarnej i odpowiedzialności karnej, a także przypisanie obu z wymienionych do grona „odpowiedzialności represyjnych”, pozwala na stwierdzenie o odrębności i niezależności odpowiedzialności dyscyplinarnej. Nie wzbudza więc wątpliwości okoliczność, że ustawowe regulacje w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz postępowanie w jej przedmiocie powinny odpowiadać standardom wynikającym z Konstytucji RP oraz EKPC, które powinno tworzyć prawo służące realizacji wolności i praw człowieka.

O ile w odniesieniu do odpowiedzialności karnej i postępowania karnego nigdy nie było większych wątpliwości, że gwarancje wynikające z Konstytucji RP i EKPC należy li tylko stosować w pełnym zakresie, o tyle tożsamej tezy nie można postawić w odniesieniu do odpowiedzialności dyscyplinarnej i postępowania w jej przedmiocie, gdyż po pierwsze brak jest takich przesłanek wynikających *explicite*, jak również panuje niedostatek opracowań, zaspokajających potrzeby nauki prawa w tym zakresie.

Z powyższego względu w przedmiotowej rozprawie poddano badaniu powinność i zakres stosowania gwarancji konstytucyjnych i konwencyjnych do innego niż odpowiedzialność karna reżimu odpowiedzialności prawnej, czego wynikiem jest przyjęta teza

badawcza – „Do odpowiedzialności dyscyplinarnej i postępowania w jej przedmiocie mają zastosowanie odpowiednio gwarancje dla odpowiedzialności karnej i postępowania karnego przewidziane w Konstytucji RP oraz gwarancje dla sprawy karnej przewidziane w EKPC”.

Rozprawa składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów oraz zakończenia, a jej konstrukcja nie jest przypadkowa. Przemysłana struktura, wyrażająca się poprzez powiązania tematyczne między rozdziałami i podrozdziałami umożliwiła odpowiedź na pytania mające na celu weryfikację założonej tezy, a tym samym kaskadowe wyprowadzanie wniosków w toku prowadzonych badań. Każdy z rozdziałów zamyka podsumowanie, co systematyzuje wywód po każdej części rozprawy.

Uzyskanie odpowiedzi aprobowanej bądź negującej przedstawioną wyżej tezę wymagało w pierwszym rozdziale rozprawy wyjaśnienia podstawowych pojęć i terminów takich jak „odpowiedzialność dyscyplinarna” oraz związanego z nią pojęcia „deliktu dyscyplinarnego”. Analiza jej genezy, pozwoliła na zrozumienie założeń powstania oraz historii rozwoju, co pomogło we właściwym określeniu cech, celów, funkcji i podmiotu odpowiedzialności dyscyplinarnej. Szczególną uwagę skoncentrowano na zbadaniu granic odpowiedzialności dyscyplinarnej, gdyż pomimo istnienia wielu opracowań naukowych na ten temat trudno odnaleźć jednoznaczne stanowisko. Granice odpowiedzialności dyscyplinarnej są zagadnieniem niezwykle zajmującym, albowiem przyjęte jest, że z uwagi na ustawowe niedookreślenie deliktów dyscyplinarnych mają one charakter otwarty, co już na początku badań poddaje pod wątpliwość w jaki sposób można ustalić granice odpowiedzialności dyscyplinarnej, a w związku z tym czy owy reżim odpowiedzialności prawnej może zostać objęty gwarancjami konstytucyjnymi i konwencyjnymi w odniesieniu do przewidywanej możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności jedynie za czyn zabroniony pod groźbą kary wskazany w ustawie obowiązującej w czasie jego popełnienia.

Drugi rozdział otwierają zaś rozważania poświęcone terminologii odpowiedzialności prawnej oraz komparatyście innych reżimów odpowiedzialności prawnej z odpowiedzialnością dyscyplinarną. Znacząca część tego rozdziału poświęcona jest badaniu pojęć „odpowiedzialności represyjnej” i „postępowania represyjnego”. Szczególną uwagę skupiono na wykazaniu właściwego rozumienia odpowiedzialności karnej i postępowania karnego w świetle art. 42 Konstytucji RP. Badanie przeprowadzone na płaszczyźnie niniejszego rozdziału pracy pozwoliło odpowiedzieć na postawione pytania w celu weryfikacji założonej tezy i potwierdzić, że pojęcie odpowiedzialności karnej jest autonomiczne i swoim zakresem terminologicznym obejmuje wszelkie rodzaje odpowiedzialności represyjnej. Tym samym idiomatyczne znaczenie pojęć odpowiedzialności karnej i postępowania karnego z art. 42 ust.

1 Konstytucji RP należy rozszerzyć na wszystkie reżimy odpowiedzialności prawnych, które wpisują się w ramy pojęciowe odpowiedzialności represyjnej. Mając na uwadze, że odpowiedzialność dyscyplinarna i postępowanie dyscyplinarne zawierają się w autonomicznym rozumieniu pojęcia odpowiedzialności karnej i postępowania karnego na gruncie konstytucyjnym - zachodzi konieczność objęcia odpowiedzialności dyscyplinarnej i postępowania dyscyplinarnego konstytucyjnymi standardami właściwymi dla odpowiedzialności karnej oraz postępowania karnego. Zakres zastosowania standardów należy poddać odpowiedniej modyfikacji, co wynika ze specyfiki odpowiedzialności dyscyplinarnej i postępowania w jej przedmiocie.

Kolejny rozdział rozprawy koncentruje badania wokół pojęcia „oskarżenia w sprawie karnej”, które dekodowane jest z art. 6 ust. 1 EKPC. Rzeczone pozwoliło ustalić kryteria, od których ETPC uzależnia zakwalifikowanie danego rodzaju sprawy jako sprawy karnej. Badanie orzecznictwa ETPC doprowadziło do wniosku, iż co do zasady sprawy z zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej nie są przez ETPC kwalifikowane jako te, którym można przypisać w autonomicznym rozumieniu norm konwencji istnienie „oskarżenia w sprawie karnej”. Wskazane sprawy kwalifikowane są jako te, w których rozstrzyga się o prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym. Wobec tego, odpowiedzialność dyscyplinarna oraz postępowania w jej przedmiocie są objęte jedynie gwarancją rzetelnego procesu (*vide* art. 6 ust. 1 EKPC w jego aspekcie cywilnym). Chociaż konstytucyjne rozumienie pojęcia odpowiedzialności karnej, zasady funkcjonowania polskiego systemu prawnego oraz cele i autonomiczna wykładnia standardów Konwencji nakazywałyby zastosowanie do tego reżimu odpowiedzialności również gwarancji wypływających z art. 6 ust. 2 i 3 EKPC oraz art. 7 EKPC, to wnioski przedmiotowej rozprawy wskazują na niemożność objęcia standardami z art. 6 ust. 2 i 3 EKPC oraz art. 7 EKPC sfery odpowiedzialności dyscyplinarnej. Analiza orzecznictwa ETPC ukazuje wyraźnie rozgraniczenie prawa karnego od prawa dyscyplinarnego, nie pozostawiając w tym zakresie żadnych wątpliwości. Odpowiedzialność dyscyplinarna i postępowanie w jej przedmiocie, w konwencyjnym rozumieniu, stanowi co do zasady sprawę z zakresu rozstrzygania o prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym, dlatego też sprawy dyscyplinarne nie są objęte standardami z art. 6 ust. 2 i 3 EKPC oraz art. 7 EKPC.

Fundamentalne znaczenie dla każdego reżimu odpowiedzialności prawnej ma ustalenie oraz scharakteryzowanie podstaw jej ponoszenia. Dlatego też w czwartym rozdziale rozprawy wypracowane wnioski zostały wykorzystane do ukazania materialnych podstaw odpowiedzialności dyscyplinarnej w perspektywie standardów konstytucyjnych oraz konwencyjnych.

Ostatni rozdział rozprawy ukazuje zarys materialnych podstaw odpowiedzialności dyscyplinarnej oraz nakreśla model postępowania dyscyplinarnego właściwy dla sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych, notariuszy, nauczycieli, nauczycieli akademickich oraz wybranych przedstawicieli zawodów medycznych (tj. lekarzy, lekarzy dentyków, farmaceutów, pielęgniarek i położnych). W tej części rozprawy przeprowadzona została analiza orzecznictwa sądowego, celem zbadania czy i jak stosowane i przestrzegane są standardy konstytucyjne oraz konwencyjne odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Rozprawę wieńczy zakończenie, w którym zebrane zostały wnioski cząstkowe celem weryfikacji postawionej przed niniejszą pracą tezy przy wykorzystaniu odpowiedzi na zawarte we wstępie pytania eksploracyjne. Na podstawie rozważań przeprowadzonych na gruncie przedmiotowej rozprawy, autor doszedł do przekonania, że do odpowiedzialności dyscyplinarnej i postępowania w jej przedmiocie mają zastosowanie odpowiednio gwarancje dla odpowiedzialności karnej i postępowania karnego przewidziane w Konstytucji RP, natomiast do odpowiedzialności dyscyplinarnej i postępowania w jej przedmiocie nie mają zastosowania gwarancje przewidziane w EKPC dla sprawy karnej, przy czym postępowanie to objęte jest konwencyjnym standardem rzetelnego procesu wynikającym z art. 6 ust. 1 EKPC. Badania przeprowadzone na przestrzeni niniejszej rozprawy pozwoliły także na stwierdzenie czy założony cel pracy został osiągnięty oraz na sformułowanie uwag *de lege lata*, postulatów *de lege ferenda*, a także propozycji zmian legislacyjnych przepisów, które w ocenie autora wymagają interwencji ze strony ustawodawcy. Wskazane powinno przyczynić się do rozwoju nauki oraz dalszych badań w tej materii.

Praca uwzględnia stan prawny na dzień 29 marca 2024 r.